

César Coll

Catedràtic de Psicologia de l'Educació, Coll explica que anem cap a un nou sistema educatiu basat en la personalització de l'aprenentatge, amb una escola interconnectada amb altres contextos on els alumnes també aprenen

IRENE CASELLAS

Els llocs on aprenem, com aprenem, de qui aprenem, en quin moment aprenem... tot això ha canviat en les últimes quatre dècades

● **Darrerament es parla molt de l'ecologia de l'aprenentatge. Què significa?**

Aquesta concepte fa referència als contextos en els quals aprenem qüestions importants i rellevants des del punt de vista social i personal. Els llocs on aprenem, com aprenem, de qui aprenem, en quin moment aprenem... tot això ha canviat en les últimes quatre dècades, en bona part per les noves tecnologies de la comunicació, però no només per això. S'han produït canvis en els escenaris socials, econòmics i sobretot culturals, que han fet canviar el procés com les persones aprenem i també quines coses considerem que són importants d'aprendre. Sempre s'ha sabut que aprenem en llocs molt diferents, però durant molt de temps s'ha considerat i, en certa mesura era veritat, que allò realment important i socialment ben valorat s'havia d'aprendre a l'escola. Però això ha canviat i ara parlem d'una nova ecologia de l'aprenentatge, ja que s'aprenen o es poden aprendre coses molt importants i socialment molt ben valorades, fora del context de les institucions d'educació formal.

● **Com s'ha produït el canvi? Imagino que les noves tecnologies són crucials...**

Hi ha diverses fases. El primer canvi important no van ser els ordinadors, sinó Internet, que va permetre crear contextos d'aprenentatge no necessàriament circumscrits a l'escola. I la segona onada de canvis importants, i crec que la decisiva, han estat els dispositius mòbils. En el moment que no només et pots connectar a Internet sinó que a més ho pots fer en qualsevol lloc i en qualsevol moment, la unitat espai-temps que era la base del sistema d'educació formal es trenca i desapareix... Avui en dia em puc emportar amb mi, amb el mòbil, l'accés a totes les bases de dades d'informació i coneixement, i, allò que és més important,

els contactes amb totes aquelles persones que em podem ajudar.

● **Com es gestiona aquest nou escenari?**

Hem de repensar l'educació formal. Fins ara estava pensada per a una ecologia de l'aprenentatge que pivotava gairebé exclusivament entorn de l'escola. En canvi ara ja veiem que l'escola és un nus més, un context d'aprenentatge, però no l'únic. Tenim uns currículums escolars que estan construïts sobre la base que tot allò que és important s'ha d'aprendre a l'escola, durant l'educació bàsica i durant uns anys concrets. Però hem de passar d'una sistema basat exclusivament en l'escolarització a un sistema basat en un model d'educació distribuïda entre diferents contextos i interconnectada. Aquest és el repte fonamental, que implica canvis molt importants en el currículum, en l'organització, en els temps, en els espais... És un canvi radical que ja no és una opció.

● **Per tant, un nou model és ineludible...**

Sí, perquè molts dels problemes que tenim ara són derivats d'aquesta situació. Per què una part dels nens i adolescents no troben sentit a allò que aprenen a l'escola? Doncs perquè cada cop hi ha una separació més gran entre allò que fan i que aprenen a fora i allò que fan i aprenen a dins. I la clau no està en desescolaritzar o dir que la escola ja no té sentit o està obsoleta. Allò que és obsolet és l'organització i el funcionament actual, que respon una realitat que ja no és vigent. Per exemple, avui en dia on aprenen els nanos? Això que anomenem competències digitals, on ho aprenen? Resulta que no s'aprenen a l'escola, i això és bo i és dolent. La part negativa és que s'aprenen uns usos de les tecnologies que no són necessàriament els més enriquidors ni els més potenciadors. Per tant, s'ha de repensar sobretot el lligam entre les escoles i els altres contextos. I són fonamentals les trajectòries individuals d'aprenentatge.

● **Allò que s'anomena personalització de l'aprenentatge?**

Sí, tot i que el concepte de personalitzar té moltes connotacions, no es pot simplificar. Però la idea fonamental és aquesta: una cosa és que a mi m'ajudin per aprendre allò que algú pensa que jo he d'aprendre, i altra cosa és que jo pugui decidir què és allò que sentit per a mi aprendre. Però que quedi clar que això no vol dir que cadascú decideixi tot sol. Vol dir que qui intenta ensenyar-me alguna cosa, el primer que ha de fer és aconseguir que allò que vol ensenyar-me tingui un sentit per a mi. M'ha d'escalar, d'alguna manera m'ha de convèncer, m'ha d'explicar quines són les meves opcions, ha de conèixer els meus desitjos i les meves expectatives... Si no és així, pot ser sí que aprendrà allò que m'expliquen, però en realitat allò que apregui no tindrà cap mena de sentit per a mi.

● **Per tant, s'ha de personalitzar per donar sentit a l'aprenentatge?**

Sí, la idea forta darrera d'aquest concepte és la idea de sentit, s'ha de personalitzar perquè aquesta és la garantia per aconseguir que allò que aprenem tingui sentit per a nosaltres. Quan a un nano allò que li agrada és veure com funciona un motor de benzina, segurament es buscarà una afició que hi estigui relacionada. I quan els nois i noies es fiquen en una cosa que els interessa, allà aprenen una quantitat increïble de coses, no els costa res esforçar-se... Per tant, si a nivell social considerem que un coneixement és important, la clau serà convèncer els nois i noies que allò és realment important, s'ha d'aconseguir que s'ho facin seu, que li donin un sentit.

● **Se'ls ha de motivar?**

No es tracta només d'estar motivats... quan li dono un sentit a un aprenentatge vol dir que aquell aprenentatge em diu alguna cosa sobre mi mateix, em fa pensar en coses que m'han passat i dona llum a experièn-

César Coll fotografiat al campus de la Vall d'Hebron de la Universitat de Barcelona.
ALBERT SALAMÉ

El paper de les noves tecnologies

Catedràtic de Psicologia de l'Educació a la Universitat de Barcelona, César Coll ha participat en diferents processos de reforma i innovació educativa. A les aules ha comprovat que els alumnes dominen perfectament les noves tecnologies però quan es tracta d'utilitzar-les per buscar documentació,

contrastar-la, verificar-la, i valorar-la, "el màxim que saben fer és buscar a Google".

"Han après l'ús d'aquestes tecnologies pel seu compte, en funció de les seves pràctiques socials, que són diferents segons el context d'on provenen. I això ens fa pensar molt en el tema de l'alfabe-

tització digital. Mai t'acabes d'alfabetitzar del tot en res. Ara els nanos saben utilitzar les noves tecnologies, però per a què les utilitzen? Això s'ha de tenir en compte en la redefinició de l'escola. Hem d'ajudar les persones a construir-se itineraris d'aprenentatge més enriquidors" insisteix.

conclusió que les persones grosses necessiten un tipus de vestimenta diferent de les primes; que els que treballen al camp en necessiten una de diferent dels que treballen a ciutat; que als rossos els va millor un color i als morens, un altre. I així es va afinant fins cada persona tingui el seu vestit personalitzat. Si es fes això s'hauria respòs a les necessitats de cada persona vistes des de fora, però realment s'hauria personalitzat la vestimenta? La gent se la posaria aquella roba? Se la sentiria seva? Cada dia triem la nostra roba perquè li donem el nostre propi valor personal, però potser no s'ajusta a les nostres necessitats des d'una perspectiva racional...

● **Així, com s'hauria de dur a terme la personalització?**

Primer, com ja s'ha fet tradicionalment, cal ajustar l'ensenyament a les necessitats de l'alumne. Però després, el procés de decidir quines són les necessitats de l'alumne -què i com ha d'aprendre-, s'ha de fer

Cada cop hi ha una separació més gran entre allò que s'aprèn a dins i a fora de l'escola

Amb Internet i els mòbils la unitat espai-temps que era la base del sistema d'educació formal es trenca

Si a nivell social es considera que un coneixement és important, hem de fer que els nanos li donin un sentiment i se'l facin seu

Coll explica que la trampa de la personalització de l'aprenentatge és pensar que els nens han d'estudiar allò que ells volen.

ALBERT SALAMÉ

La paradoxa de l'èxit de l'escola

César Coll defensa el paper de l'escola durant el segle XX. "Ha tingut èxits increïbles, ha estat l'ascensor social més important, ha ajudat al desenvolupament i a la lluita contra les desigualtats", recorda. Però això ha tingut una conseqüència negativa: s'ha creat una consciència que allò realment important només

s'aprèn a l'escola, que per tant és l'escola qui té tota la responsabilitat si alguna cosa no surt bé. "És a dir -afegeix Coll- s'ha creat una consciència de desresponsabilització social generalitzada davant de l'educació, perquè aquesta responsabilitat s'ha traslladat exclusivament a l'àmbit escolar. Això no és casual,

paradoxalment té a veure amb els èxits de l'escola però també amb la incorporació de la dona al mercat de treball, amb el nou context laboral, amb la precarització... Té a veure amb un context molt més ampli que ha fet que tradicionalment hagí anat bé deixar que sigui l'escola qui s'encarregui de tot", conclou.

una nina. Els interessos no són neutres, ajudar a construir-los i orientar és el gran missatge de la personalització. No el fet que els nens puguin decidir què estudiar, sinó que allò que estudien respongui realment a una decisió raonada i raonable, i crítica.

I aquests processos s'estan fent realment? És a dir, s'està portant a la pràctica la personalització?

No hi ha més remei que fer-ho. El problema és que s'està fent a pesar de. S'està fent en contra d'allò que es diu que s'ha de fer. El problema és que la personalització, en-

responsable de l'educació de les persones és l'escola i que els altres contextos no hi tenen res a veure. Si a mi ara mateix em pregunten qui té més incidència sobre la formació de les persones, si els mitjans de comunicació, l'escola o la família, segurament contestaria que els mitjans de comunicació en el sentit ampli, especialment les xarxes socials... I això no ho podem continuar ignorant, no s'arregla simplement dient que els nanos no portin el mòbil a l'escola, això és absurd. Si continuem així, un bon dia ens adonarem que tot ha canviat i que no ens havíem assabentat. El moviment de la personalització de l'aprenentatge, que com deia ja no és una opció, serà sí o sí, és universal en els països desenvolupats. La discussió avui en dia no és si ho fem o no, perquè ja sabem que és imparabile, sinó com ho fem per assegurar que no creem més inequitat de la que ja hi ha.

És a dir, que també hi ha riscos?

Si simplement preguntem als nanos que volen aprendre ja sabem que n'hi haurà que, pel fet de venir don venen, voldran aprendre molt, i uns altres s'acontentaran amb l'espasa i la nina i amb utilitzar totes aquestes eines com a eines de consum i no de construcció ni d'aprenentatge. Si la personalització no es fa correctament accentuarà les desigualtats. Ara ja no es poden fer polítiques dequitat a nivell educatiu centrades només en l'escola i en l'escolarització, han d'anar més enllà. Hi ha moltes implicacions a nivell social, i aquí és on veig jo el principal problema. Hem de replantejar la formació, els currículum, els horaris... Prenem per exemple una discussió molt actual: els horaris. El problema no està en els horaris escolars sinó en els horaris d'aprenentatge, i en entendre que els nanos aprenen en tot moment i a tot arreu. I amb el tema del currículum també hem de veure que la clau no està en saber més matemàtiques o menys, o en si cal fer més filosofia, o si hem de posar-hi més història. Aquest debat correspon a la vella ecologia d'aprenentatge i no a la nova... El canvi és imparabile i la majoria de països ja estan en marxa. Mirem per exemple la nova reforma finlandesa. Finlàndia és el país que millors resultats treu als informes PISA i tot i això li està donant un tomb radical al seu sistema educatiu...

No és contradictori? Tenen bons resultats i ho canvien? Perquè?

El 2011 ja es va fer un informe del consell escolar finlandès cridant l'atenció sobre la preocupació perquè un sector cada cop més gran de l'alumnat percebia una grandíssima distància entre allò que aprenien a fora de l'escola i allò que aprenien a dins. PISA en realitat no mesura allò que els nanos aprenen a l'escola, PISA mesura allò que els nanos aprenen sigui on sigui. I a la societat finlandesa, les escoles estan profundament arrelades a altres contextos, com institucions culturals, de barri... Molt

Personalitzar l'aprenentatge no implica que els nens trïn que volen estudiar sinó ajudar-los a identificar els seus interessos

Allò que importa no és allò que s'aprèn a l'escola, sinó allò que s'aprèn sigui on sigui

abans de ser-ne conscients, el sistema educatiu finlandès ja era un sistema molt més distribuït i interconnectat que els altres. I la nova reforma que estan fent consisteix precisament en prendre consciència d'això, ampliar-ho i traslladar-ho a nivell de currículum. El canvi que han fet en aquest àmbit és espectacular, ho plantejaven tot en funció d'allò que nosaltres en diem projectes, però que ells nomenen "fenòmens". Ho organitzen tot a partir de fenòmens que els propis nanos viuen, i a partir d'allò hi incorporen els coneixements. I aquest és un canvi que ja es va estenen arreu.

Aquí, a casa nostra, les administracions ho tenen present?

Hi ha tres nivells a distingir. Hi ha centres que estan fent experiències de personalització extraordinàries i molt interessants, malgrat tot, i, en el millor dels casos, diria que amb una certa permissivitat. Després ens trobem amb algunes institucions que ho comencen a tenir en compte, com ara el moviment Escola Nova 21 o algunes iniciatives de la Fundació Bofill. I després hi ha l'administració, que sempre és l'última en adonar-se'n. L'exemple més clar és el de la reforma Wert. Quan es va plantejar, totes aquestes preocupacions ja estaven sobre la taula, i la reforma es va fer en sentit completament contrari. I al mateix temps, no vaig sentir cap discurs de les administracions autonòmiques contra la llei Wert en base a aquests arguments, més aviat els arguments eren un altres. I això em fa ser una mica desconfiat. No sembla que l'administració estigui interessada.

Per tant, el futur pot ser complicat...

A nivell local sóc pessimista: tots aquests temes s'estan plantejant ja per tot arreu, a Austràlia, als Estats Units, als països nòrdics, fins i tot a França, que és un país molt centralista... I en canvi aquí continuem embarrats en discussions que ja estan superades. Som un país de savis i sempre pensem que hem d'inventar la pólvora... Quan posem una cosa en marxa mai ens preocupem de mirar què han fet abans els altres, què ha funcionat i què no. Quan aquí es va posar en marxa el programa 1x1 [la implantació d'ordinadors portàtils a les aules], ja estava demostrat que en realitat això no era tant important i que el que de veritat compten són altres factors... Però ens agrada pensar que fem coses noves, volem inventar cada vegada el Mediterrani, com si tot vingués de zero, i al final el que passa es que es reproduïxen els fracassos. El coneixement és acumulatiu,afortunadament, encara que només sigui per descartar allò que no ha anat bé. Però aquí tenim massa tendència a voler-ho arreglar tot sense fer cas de res, no nego que potser amb molt bones intencions, però amb això no n'hi ha prou. Oi que a ningú se li acudiria nomenar ministre o conseller d'Economia algú que no sabés fer un balanç? Doncs amb l'educació això passa sovint.

Cada cop l'educació és més distribuïda i interconnectada, no es tracta només d'obrir les escoles, sinó de portar la societat a les escoles